

Εισαγωγή

Το παρόν άρθρο περιγράφει τις αρχές ενός εκπαιδευτικού ομίλου που λειτουργήσε σε δημοτικό σχολείο για δύο συναπτά έτη. Ο εν λόγω εκπαιδευτικός όμιλος λειτουργήσε με βάση τις αρχές του φιλοσοφικού και παιδαγωγικού κινήματος, Φιλοσοφίας με παιδιά. Από τη λειτουργία του εν λόγω εκπαιδευτικού ομίλου καταφάνηκε πως οι μαθητές κατέστησαν προσεκτικότεροι ακροατές, μιας και οι συζητήσεις που λάμβαναν χώρα καθοδηγούνταν από τα ερωτήματα και τα ενδιαφέροντά τους και ενίσχυσαν την αυτοπεποίθησή τους, καθώς διαπίστωναν ότι οι συλλογισμοί τους κρίνονταν ως ιδιαίτερα σημαντικές μέσα στην κοινότητα. Ακόμη, βελτίωσαν το επίπεδο συνεργασίας τους και την ποιότητα αλληλεπίδρασης τους, γεγονός που καταφάνηκε μέσα από τους διαλόγους τους. Τέλος, καλλιεργήθηκαν αισθήματα σεβασμού και φροντίδας για τον άλλο, που άλλαξαν ριζικά το κλίμα μέσα στην ομάδα, όπως επίσης τις στάσεις και τις σχέσεις των μαθητών μεταξύ τους.

Φιλοσοφία με Παιδιά

Η Φιλοσοφία με παιδιά είναι ξεκίνησε ως ένα φιλοσοφικό και παιδαγωγικό κίνημα από τον Lipman στις αρχές της δεκαετίας του 1970, στην Αμερική. Ο τελευταίος (Lipman, 2006) διαπιστώνοντας την ανεπάρκεια του αμερικανικού εκπαιδευτικού συστήματος στη δημιουργία κριτικά σκεπτόμενων πολιτών και έχοντας την πεποίθηση ότι τα παιδιά είναι ικανά να σκέφτονται αφ' εαυτών, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα σπουδών που θα συνέβαλλε στην καλλιέργεια της πολυδιάστατης σκέψης των μαθητών (Camhy, 2013 ; Tozzi, 2013 ; Χατζηστεφανίδου, 2011). Η έννοια του πολυδιάστατου αναφέρεται στις ποικίλες διαστάσεις της σκέψης, όπως είναι η κριτική (critical), η δημιουργική (creative) και η φιλόστοργη ή σκέψη φροντίδας (caring) (Lipman, 2006). Αντίστοιχα την έμπνευσή του από τους Dewey και Pierce, εισήγαγε την έννοια της «κοινότητας διερεύνησης», ως εκείνου του φυσικού περιβάλλοντος που έπρεπε στους μαθητές να μετατραπούν από παθητικοί αποδέκτες γνώσεων σε συμμετοχικούς και σκεπτόμενους μαθητές (Νικολιάδη, 2011 ; Πέτρου, 2013).

Σε ό,τι αφορά τώρα τη στοχοθεσία της Φιλοσοφίας με παιδιά, σίγουρα η τελευταία δεν περιλαμβάνει την εκμάθηση της ιστορίας της φιλοσοφίας, ή την εξοικείωση των μαθητών με ονόματα και θέσεις φιλοσόφων. Βασικός στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι να καταστούν οι μαθητές ικανοί να σκέφτονται αφ' εαυτών διερευνώντας ερωτήματα που πιστεύουν ότι αξίζουν τον προβληματισμό τους (Vansieleghem & Kennedy, 2011). Η φιλοσοφία λοιπόν, αποτελεί μια έξοχη ευκαιρία ώστε οι μαθητές να συνεργαστούν μέσα σε μια κοινότητα διερεύνησης, με βασικό τους εργαλείο το διάλογο και τον φιλοσοφικό αναστοχασμό (Camhy, 2013 ; Splitter, 2013). Έτσι, οι μαθητές δύνανται να διερευνήσουν τα όρια αιγιματικών εννοιών, εκφράζοντας τις ιδέες, τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους. Μέσα από τη διαδικασία αυτή εκτελούν νοητικές πράξεις, καλλιεργούν δεξιότητες σκέψης, οξύνουν την κρίση τους, αυξάνουν τη δημιουργικότητά τους και καλλιεργούν μια στάση φροντίδας για τον άλλο (Lipman, 2006).

Εκπαιδευτικός όμιλος Φιλοσοφίας με παιδιά

Σε μια εποχή, όπου η επιτυχία ανάγεται σε ζήτημα οργάνωσης, μεθόδου και τεχνολογίας, αναγκαίο προβάλλει ένα πιο ανθρωπίνως προσεγγισμένο εκπαιδευτικό, μια μορφή κοινότητας, εντός της οποίας θα καλλιεργούνται η επικοινωνία, η συνεργασία, η φροντίδα και η χαρούμενη διάδραση μεταξύ των μελών της. Ένα τέτοιο όραμα λοιπόν οδήγησε στη δημιουργία του εκπαιδευτικού ομίλου: «Φιλοσοφία με παιδιά», ο οποίος απευθυνόταν σε μαθητές Δ', Ε', Στ' τάξης του 10^{ου} Δημοτικού Σχολείου Κομοτηνής και λειτουργήσε δύο συναπτά έτη 2022-2024.

Κυρίως Διαδικασία

Σε ό,τι αφορά την κυρίως διαδικασία, κατά την εκκίνηση μιας φιλοσοφικής διερεύνησης, ο εκπαιδευτικός θέτει από κοινού με τους μαθητές κάποιους κανόνες αλληλεπίδρασης. Σε μια δεύτερη φάση, απαραίτητο κρίνεται το στοιχείο εκείνο που θα παρακινήσει την έρευνα. Εφαρτηρίου της έρευνας λοιπόν μπορεί να αποτελέσει η παιδική λογοτεχνία, ένα μουσικό κομμάτι, μια εικόνα, ακόμα και μια εμπειρία των ίδιων των παιδιών. Αφού παρουσιαστεί το ερέθισμα, παρέχεται χρόνος, ώστε οι μαθητές να σκεφτούν και να καταγράψουν τις ιδέες ή τα ερωτήματά τους. Μάλιστα, οι μαθητές μπορούν προβούν σε διασυνδέσεις και ομαδοποιήσεις των ερωτημάτων τους. Στη συνέχεια, επιλέγεται ένα ερώτημα και η έρευνα ξεκινά. Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές να ακούν προσεκτικά, να εξετάζουν τις απαντήσεις και να εξερευνούν σε βάθος. Το ουσιώδες είναι να μην πραγματοποιηθεί απλώς μια παράθεση απόψεων ή εμπειριών, αλλά ένας διάλογος με στόχο την παραγωγή νοήματος και κατανόησης. Όταν κρίνεται απαραίτητο, ο εκπαιδευτικός μπορεί να προβαίνει σε σχεδιασμό εννοιολογικών χαρτών ή ιστογραμμάτων, ώστε να συμβάλει στην επίτευξη μιας πιο διεξοδικής θέασης της πορείας της συζήτησης από τους μαθητές. Η διαδικασία περατώνεται με μια σύνοψη των όσων επικώθηκαν ή καταγράφηκαν, καθώς και τον αναστοχασμό των μαθητών πάνω στην ίδια τη διαδικασία (Trickey & Topping, 2004).

Συμπεράσματα

Από τη λειτουργία του εν λόγω εκπαιδευτικού ομίλου καταφάνηκε πως οι μαθητές κατάφεραν να σημειώσουν σημαντικά επιτεύγματα. Συγκεκριμένα, αύξησαν τη συμμετοχή τους, συγκριτικά με αυτή που σημείωναν στην αρχή των συνεδριών μας. Επίσης, κατέστησαν προσεκτικότεροι ακροατές, μιας και οι συζητήσεις που λάμβαναν χώρα καθοδηγούνταν από τα ερωτήματα και τα ενδιαφέροντά τους και ενίσχυσαν την αυτοπεποίθησή τους, καθώς διαπίστωναν ότι οι συλλογισμοί τους κρίνονταν ως ιδιαίτερα σημαντικές μέσα στην κοινότητα. Ακόμη, βελτίωσαν το επίπεδο συνεργασίας τους και την ποιότητα αλληλεπίδρασης τους, γεγονός που καταφάνηκε μέσα από τους διαλόγους τους. Τέλος, καλλιεργήθηκαν αισθήματα σεβασμού και φροντίδας για τον άλλο, που άλλαξαν ριζικά το κλίμα μέσα στην ομάδα, όπως επίσης τις στάσεις και τις

σχέσεις των μαθητών μεταξύ τους.

Εν κατακλείδι, οι μαθητές ανεξάρτητα από τις επιδόσεις τους, το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο, την καταγωγή τους ή το μαθησιακό τους προφίλ, είχαν την ευκαιρία να συνυπάρξουν, να επικοινωνήσουν, να αλληλεπιδράσουν, να συζητήσουν, να διαφωνήσουν, να συμφωνήσουν, να έρθουν πιο κοντά, να συνεργαστούν. Ίσως τελικά η Φιλοσοφία με Παιδιά ενώνοντας τους μαθητές στη βάση μιας κοινής διερεύνησης τους δίνει την ευκαιρία να δουν τη διαφορά όχι ως εμπόδιο, που τους φροβίζει και τους απομακρύνει, αλλά ως ερέθισμα, που τους εμπλουτίζει και τους απελευθερώνει από τη σκλαβιά της ομοιογένειας (Ρέτου, Angelides & Leigh, 2009). Με άλλα λόγια, ίσως τελικά μέσω της Φιλοσοφίας με Παιδιά να επιτυγχάνεται η συνθήκη της «ασυμφωνίας μέσα στην ερηνική συνύπαρξη, της ακρόασης και του σεβασμού της διαφοράς» (Tozzi, 2013: 153).

Αναφορές

- Camhy, D. (2013). Η Δέσκαλη της Σκέψης: Η Πρακτική της Φιλοσοφίας με τα παιδιά. Στο Φιλοσοφία, φιλοσοφία είναι εδώ: Κάνοντας φιλοσοφία με τα παιδιά (σ.σ. 175-188). Αθήνα: Διάδραση.
- Lipman, M. (2006). Η Σκέψη στην Εκπαίδευση. (Γ. Σαλαμάς, Μεταφρ.) Αθήνα: Πατάκη.
- Ρέτου, Α., Angelides, Ρ., & Leigh, J. (2009, Jun 24). Beyond the difference: from the margins to inclusion. *International Journal of Inclusive*, σ.σ. 37-41.
- Splitter, L. (2013). Πολυδιάστατη για αυθεντικότητα στην εκπαίδευση. Στο Φιλοσοφία, φιλοσοφία είναι εδώ: Κάνοντας φιλοσοφία με τα παιδιά (σ.σ. 83-118). Αθήνα: Διάδραση.
- Tozzi, M. (2013). Προσθόνιας τα παιδιά στην εκμάθηση του φιλοσοφίας. Στο Φιλοσοφία, φιλοσοφία είναι εδώ: Κάνοντας Φιλοσοφία με τα Παιδιά. Αθήνα: Διάδραση.
- Trickey, S., & Topping, K. (2004). Philosophy for children: a systematic review. *Research Papers in Education*, σ.σ. 365-380.
- Vansieleghem, Nancy & Kennedy, David (2011). What is Philosophy for Children. What is Philosophy with Children—After Matthew Lipman? *Journal of Philosophy of Education* 45 (2):171-182.
- Νικολιάδη, Σ. (2011). Τα διαφορετικά ερεθίσματα και οι πιθανοί τρόποι προσέγγισής τους στο χώρο της Φιλοσοφίας για παιδιά. Στην ιστοσελίδα: http://philosophicalbibliography.com/attachments/article/6/136_Nikolidaki-Eisigisi-2011.pdf.
- Πέτρου, Α. (2013). Ο ρόλος των μύθων στην παιδαγωγική και στη φιλοσοφία με τα παιδιά. Στο Φιλοσοφία, φιλοσοφία είναι εδώ: Κάνοντας φιλοσοφία με τα παιδιά (σ.σ. 309-318). Αθήνα: Διάδραση.
- Υπ. Απόφαση 102939/1/Δ/2022. Λειτουργία Εκπαιδευτικών Ομίλων - Υπεύθυνοι Εκπαιδευτικών Ομίλων, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 4509/τ. Β' /25-8-2022).
- Χατζηστεφανίδου, Σ. (2011). Η κίνηση «Φιλοσοφία για Παιδιά» (P4C, PFC) ως μέληη περίπτωσης διεθνούς διάδοσης μιας καινοτομικής σχολικής πρακτικής. Στην ιστοσελίδα: http://philosophicalbibliography.com/attachments/article/6/140_Xatjstefanidou-Eisigisi-2011.pdf.